

актуальної загрози задоволення основних потреб, з якої він не може вийти чи вирішити її в короткий час звичним способом, характеризується як кризова ситуація, ситуація фрустрації [3, с.202].

Необхідними ознаками ситуації фрустрації згідно з більшістю визначень є наявність сильної вмотивованості досягти мети (задовольнити потребу) і подолати перешкоди, які ускладнюють її досягнення.

Хоча фрустрацію дослідники часто розглядають у патологічному плані, цей стан може проявлятися й у більш „м'яких” формах, в окремих випадках навіть мати позитивне значення. Фрустрація в одних випадках мобілізує людину на досягнення віддаленої в часі мети, підвищує силу мотиву. Однак при цьому форми поведінки можуть мати імпульсивний та ірраціональний характер. В інших випадках фрустрація демобілізує людину, яка або намагається вийти з конфліктної ситуації (недосяжна мета виконується подумки або тільки частково чи вирішується подібне завдання), або взагалі відмовляється від діяльності.

Негативний вплив стану фрустрації відображається й на особистості людини загалом. Поки потреба не є задоволеною, не досягнута мета завдання, людина буде перебувати в стані незадоволення своїми потребами, а відповідно й самою собою. Оптимальний психічний стан може бути створений успішним задоволенням головної потреби й упевненістю в задоволенні інших потреб.

#### **Список використаних джерел**

1. Киршбаум Э. И. Еремеева А. И. Фрустрация. *Психические состояния.*; сост. и общ. ред. Л. В. Куликова. СПб. : Изд-во „Питер”, 2000. С. 388 – 193.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К. : Рад. шк., 1989. – 608 с.
3. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості: монографія. К. : ТОВ «КММ», 2006. 240с.
4. Палій А. А. Диференціальна психологія: навчальний посібник. К. : Академвидав, 2010. 432 с.

**Тимофєєва К. О.,**

студентка ІІ курсу магістратури, гр. МСПДп-191

Науковий керівник – Філіпович В. М., канд. психол. наук

*Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)*

## **АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОГРАМ ПРОФІЛАКТИКИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

На сьогодні, проблеми, які постають перед підлітками, створюють велике занепокоєння серед суспільства. Велике значення для сучасних підлітків є створення та реалізація системи профілактичного впливу для зменшення негативної та асоціальної поведінки.

Термін профілактика має багато значень проте, найчастіше тлумачиться як дія чи механізми, які використовуються для недопущення тих чи інших відхилень [1, с. 64].

Енциклопедичний словник із соціальної роботи поняття «профілактика» трактує як «науково доведені та вчасно впроваджені заходи, направлені на попередження ймовірних фізичних, психологічних або соціальних колізій у окремих індивідів групи ризику, підтримка та захист достойного рівня життя та здоров'я людей, сприяння їм в досягненні поставлених цілей та розкриття їх внутрішніх потенціалів» [2, с. 369].

Для здійснення ефективної профілактики важливо знати та відрізнити її три види.

Первинна профілактика здійснює інформаційно-роз'яснювальну роботу, яка сприяє формуванню у дітей цінностей, розвиває особистісні якості та навички, які мають на меті відходження від деяких норм в поведінці та шкідливих звичок. Цей вид профілактичної роботи є більш загальним для запобігання відхилень у поведінці підлітків, оскільки є своєчасним, повним та постійним.

Дії, що входять до реалізації вторинної профілактики, перешкоджають розповсюдженню негативних явищ, які націлені не тільки на зміну негативної поведінки індивідів, а й на обставини які їх можуть спричинити.

Третинна профілактика має на меті запобігання рецидивів асоціальної, а також девіантної поведінки індивідів, які мати цю поведінку раніше. Дії цієї профілактики спрямовані на відновлення соціального та особистісного статусу людини.

Виділяють такі рівні профілактики агресивної поведінки підлітків: *загальносуспільний рівень* визначає діяльність держави, суспільства та їхніх інститутів для вирішення конкретних проблем підлітків; *соціальний рівень* направляє свою діяльність на негативні компоненти, які спричиняють виникнення агресивної поведінки школярів; *індивідуальний рівень*, являє собою здійснення профілактичної роботи з конкретною дитиною, поведінка якої має відкрито-агресивні прояви.

Детально розглянемо програми профілактики, які були впроваджені на території України, що направляли свою діяльність на зниження рівня агресивності у підлітковому середовищі: «Психолого-педагогічна корекційно-розвиваюча програма з подолання агресивної поведінки підлітків», «Подолання агресії у дітей з девіантною та делінкветною поведінкою», «Управління гнівом», «Шкільна медіація».

У школі соціальної реабілітації м. Сverdловськ Луганської області була запроваджена «Психолого-педагогічна корекційно-розвиваюча програма з подолання агресивної поведінки підлітків», що була розроблена у 2009 році. Програма направлена на роботу з вихованцями шкіл соціальної реабілітації, які мають агресивну поведінку. Метою якої є профілактика та корекція агресивної поведінки підлітків у результаті цілеспрямованої педагогічної дії [3, ст. 62].

Її основні завдання: навчити підлітків використовувати соціально

прийняту форму комунікації; сформувати навички, які допоможуть вирішувати конфлікти за допомогою конструктивного діалогу; підвищити самооцінку підлітків; розробити мотиваційні дії, які будуть надихати підлітків на розвиток; [4, ст. 210].

Варто зауважити, що на підконтрольній Україні території Луганської області впроваджується авторська програма «Подолання агресії у дітей з девіантною та делінквентною поведінкою». Корекційно-профілактична програма має ряд тренінгових занять інтегративної форми з елементами психотерапевтичних методик [5, ст. 307].

Метою програми є формування соціально прийнятних методів задоволення власних потреб і позитивної взаємодії з навколишнім середовищем. Завдання програми полягають у розумінні власних потреб; створенні навичок регулювання емоцій, адекватної самооцінки та внутрішнього самоконтролю, а також формування життєвих перспектив і планів на майбутнє.

Програма «Управління гнівом», створена у межах проекту «Реформування системи кримінальної юстиції для неповнолітніх в Україні», яка була розроблена у 2011 року, що здійснювалася на базі Мелітопольського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Програма направлена на роботи з хлопцями віком від 14 до 18 років, які були засуджені до покарань, але не позбавленням волі, або звільнені від відбування покарання [6, ст. 300].

Метою програми є навчити підлітків саморегуляції; допомогти зрозуміти і прийняти свій гнів; сформувати мотивації для позитивних змін у поведінки. Головними завданнями програми є розповісти підліткам як розпізнавати почуття гніву; навчити безпечно виражати агресивні емоції; дати можливість кожному учаснику зрозуміти свої внутрішні й зовнішні причини гніву та сформувати навички саморегуляції.

Аналізуючи український досвід, можна сказати, що на території України були впроваджені програми, щодо подолання агресивної поведінки в підлітковому середовищі. Ці програми покликані знизити конфліктність, підвищити самосвідомість та реалізувати можливості підлітків.

#### **Список використаних джерел**

1. Безпалько О. В., Зимівець Н. В., Журавель Т. В., Лютий В. П. Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки : посіб. для спец. приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній/ за ред. Р.Х. Вайноли, Т. Л. Лях. К. : ТОВ ДКБ «РОТЕКС», 2007. 190 с.
2. Энциклопедический словарь социальной работы / под. ред. Л. Э. Кунельского, М. С. Мацковской. М. : Центр общечеловеческих ценностей, 1993. Т.2.
3. Кочемировская Е. А., Гришко А. А. Коррекция деструктивных моделей межличностного взаимодействия и формирование навыков просоциального поведения у подростков : практ. пособ. Х. : НТМТ, 2007. 84 с.
4. Крейхи Б. Социальная психология агрессии. СПб. : Питер, 2003. 213 с.
5. Психолого-педагогічна робота в закладах соціальної реабілітації : метод. посіб. / за заг. ред. Ю. А. Луценка, Є. Б. Павлової, В. Г. Панка. К. : Вид. Надтока О.Ф., 2011. 310 с.
6. Управління гнівом : навч.-метод. посіб. з програми / авт. упор.: О. Ю. Кальчева, О.К. Місяк. К. : [б. в.], 2016. 67 с.